

Hármas születésnap Sopronban

2023. szeptember 13-a meglehetősen zsúfolt nap volt a Soproni Egyetem életében. Ekkor rendezték a 2023/2024-es tanév évnnyitóját. Ezzel párhuzamosan a szenátusi teremben zajlott a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályának kihelyezett ülése. Kora délután pedig az Egyetem három illusztris oktatójának születésnapjára került sor a Ligneumban.

Fábián Attila rektor és Balázs Ervin akadémikus, osztályelnök köszöntője után Bartha Dénes mutatta be 200 év erdész akadémikusait. Ezt követően a 80 éves Mátyás Csaba akadémikust Csóka György, a 70 éves Faragó Sándor akadémikust Nábhlik András és a 80 éves pro-

fesszor emeritus Albert Leventét Heil Bálint méltatta.

Mindhárom előadás került az ünnepelt munkásságának lexikonszerű bemutatását, beosztásaik, címeik listázását, sokkal inkább magát a jubiláns személyt helyezték mondandójuk középpontjába,

illetve azokat az eseményeket, amik pályájukat alapvető módon meghatározták.

Az elhangzott előadásokhoz hasonlóan az alábbi írásokban is kerüljük szakmai/tudományos pályafutásuk állomásainak precíz, teljességre törekvő felsorolását. Azok különböző önéletrajzokban, lexikonokban, internetes egyetemi, akadémiai portálokon megtalálhatók, ott az érdeklődők részletesen tanulmányozhatják őket. *A három ünnepelt méltatását az Erdészeti Lapok három, egymás után következő lapszámában adjuk közre.*

Mit kell(ene) eltanulnunk Mátyás Csabától?

Sok mindent! Nem lehet persze mindent felsorolni, de talán néhány szempont felvázolására azért vállalkozhat a méltató. Például mindjárt azt, hogy 80 éves korban is lehet tudósként alkotni, teljes súllyal jelen lehet lenni a hazai és nemzetközi erdészettudomány vérkeringésében, publikálni nemzetközi és hazai lapokban. Na de ne szaladjunk ennyire előre...

1943-ban Marosvásárhelyen született, de a családnak hamarosan menekülnie kellett, egészen Sopronig, édesanyja szülővárosáig. Édesapja, Mátyás Vilmos (1911-1986) sokoldalú, elismert erdész-tudós, többek között a több kiadást megért „Utazások Erdélyben” című, máig használatos útikönyv szerzője.

Okkal gondolhatnánk, hogy az erdőmérnök apa és Sopron légköre nem is hagyott semmi kétséget a pályaválasztásnak, így végül is az Erdőmérnöki Karra iratkozott be 1961-ben. Már ekkor jól beszélt három idegen nyelvet. (Megint csak egy eltanulandó példa!)

Német nemzetiségű édesanyja révén szinte anyanyelvi szinten bírta a németet. Az orosz – ha már úgyszólván kötelező, akkor megtanulom alapon – sajátította el. Az angol iránti érdeklődést pedig J.F. Cooper indiánregényei keltették fel benne, megtanulását pedig egy Sopronban, nyelvtanításból élő, elszegényedett arisztokrata hölgy segítette.

Másfél év után – nem utolsósorban kalandvágyból – megpályázott egy német ösztöndíjat (Drezdai Műszaki Egyetem Erdőmérnöki Kar – Tharandt). Egyrészt önállósodni akart, másrészt szere-

tett volna kiszabadulni az akkoriban börtönszerűen elzárt Sopronból. A város ugyanis ekkor gyakorlatilag körbe volt kerítve, a kerítésen túlra leginkább csak a vágyakozó tekintetek juthattak el.

Drezdai egyetemistaként kíváncsiságtól hajtva (fontos tulajdonság, főként kutatóknak!) két alkalommal „erdészeti tanulmányutat” szervezett magának. Saját gyártású útvonalengedéllyel egészen Tadzsiszkisztánig és Kirgizisztánig jutott, akkor, amikor a Szovjetunióban külön engedély nélkül gyakorlatilag sehová sem lehetett utazni. Az engedélyben az erdővegetáció kutatását adta meg az utazás hivatalos céljaként.

Kíváncsisága ösztönösen arra irányult, hogy az éghajlat hogyan befolyásolja az erdő megjelenését – és ezt a szárazabb térségek felé orientálva akarta tanulmányozni, természetesen még

nem is sejtve azt, hogy ez a kérdés néhány évtized múltán milyen jelentősé válik majd.

Nem is volt baj egészen addig, amíg a „bumazskát” ékesen hitelesítő állatorvosi pecsét a Szovjetunióból való kilépcső szemet nem szűrt egy határőrnek... Ebből aztán néhány napos fogdalátogatás sült ki, de szerencsére tanulmányait folytathatta.

1967-ben, friss diplomásként rövid időre az ERDÉRT-nél vállalt munkát, majd 1967 őszén „átigazolt” Sárvárra, az Erdészeti Tudományos Intézet Magvizsgáló Laboratóriumába. 1970-től pedig fenyőnemesítőként folytatta munkáját. Mivel ekkor az intézetben még csak elvétve beszéltek angolul (kivételesen volt ez alól Szőnyi László, a Nemesítési Osztály vezetője), sokan kérték segítségét szakfordításban és tolmácsolásban. Ennek

1. kép. Fábián Attila rektor köszönti az ünnepelteteket. A kép jobb oldalán Balázs Ervin akadémikus, az Agrársztály elnöke (Fotó: Pluzsik Tamás)

2. kép. Ünnepeltek és ünneplők a Ligneum előtt (Fotó: Pluzsik Tamás)

révén már külföldön is felfigyeltek rá, így nemzetközi karrierje – különböző ösztöndíjak, konferencia-részvételek, együttműködések formájában lendületet vett. Lehet, hogy ez ma már természetesnek tűnik, de ne feledjük, hogy az 1970-es években, illetve a 80-as évek elején járunk... Az ilyen szintű nemzetköziség abban az időben egyáltalán nem volt mindennapos.

Az én első személyes találkozásom Mátyás Csabával egyébként éppen a nyelvtudás (pontosabban a nyelvem-tudás) kapcsán emlékezetes számomra (őszintén remélem, hogy ő nemigen emlékszik erre). 1984. január 24-én angol nyelven vizsgáztam erdészeti ne-mesítésből. *Tompa Károly* professzor – bár maga nem beszélt angolul – a nyelvtudás jelentőségét felismerve angolul is meghirdette a tárgyat, aminek oktatására és a kapcsolódó jegyzet megírására Mátyás Csabát kérte fel.

Az akkori főigazgató azonban „félő gondoskodással óvta” fiatal kollégáját a túlterheléstől, így a közreműködést nem engedélyezte. A vizsgán – rendkívül megalázó módon – jó (4) osztályza-tot kaptam. Szó sincs arról, hogy jobb jegyet érdemeltem volna. Az igazság az, hogy a kettes is nagyon jóindulatú minősítés lett volna. Ez a „pozitív megaláztatás” azonban nagyon inspiratív volt számomra. Akkor és ott megfogad-tam, ha török, ha szakad, rendesen megtanulok angolul. Ez azóta töb-bé-kevésbé talán sikerült is.

1987-ben az ERTI-től átkerült az Erdőmérnöki Karra. Bár ezt sokak előrelé-pésnek tekintik, az ő esetében inkább kényszer szülte váltás volt. Az Intézet akkori vezetője először osztályvezetőjét

és mentorát, Szőnyi Lászlót, majd utána őt is elüldözte. Egyetemi pályafutása alatt új tantárgyakat vezetett be, intéze-tet, doktori iskolákat alapított. Ezek megint csak jól dokumentált teljesít-mények, amiket itt nem részleteznék, azo-kat a megfelelő források felhasználásá-val jól lehet listázni, tanulmányozni.

Amit viszont mindenképpen kikerül-hetetlennek tartok Mátyás Csaba mun-kásságával kapcsolatban, az a nemzet-közi láthatóság és elismertség, *ami a hazai erdészettudományban a mai na-pig egyedülálló*. (Újabb, meghatározó jelentőségű példa kutatóknak!) Nem-zetközi kiadóknál megjelent könyvek, rangos tudományos lapokban közölt, folyamatosan és sokszor idézett tanul-mányok minden kétséget kizáróan tá-masztják alá ezt a kijelentést.

Ezzel kapcsolatban élénken él ben-nem egy másik személyes élmény. 2000-ben, Kuala Lumpurban a IUFRO Világkongresszusán, az egyik kávészü-netben egy elegáns, csinos hölgy feltűnően nézegetett (mondhatni kerül-getett) engem. Mielőtt még nagyon be-leélhettem volna magamat ebbe a várat-lan (és indokolatlan) népszerűségbe, ki-derült, hogy csupán Mátyás Csabát keresi, látván, hogy magyar vagyok, eb-ben kérte segítségemet. Mint később ki-derült, a *Kluwer Academic Publishers* szerkesztője volt, és egy előző évben megjelent, Csaba által szerkesztett könyv (*Forest genetics and sustainabi-lity*) kapcsán akart vele találkozni. Sike-rült előkerítenem, hármasban megittunk egy kávé, ezzel az én nemzetközi elis-mertségem hirtelen megduplázódott.

Mátyás Csaba tulajdonképpen „kivég-zett” egy tévhitet (amit akár dogmának is

nevezhetünk), *miszerint a magyar er-dészettudomány „hungarikum”, azzal nem lehet a nemzetközi szintéren sike-ressé válni*. Ezzel tulajdonképpen Eötvös Loránd kései „tanítványának” is tekint-hetjük, aki bő évszázaddal ezelőtt így szólt a tudomány mibenlétéről: *„Csak az az igazi tudomány, amely világra szól; s ezért ha igazi tudósok és – amint kell – jó magyarok akarunk lenni, úgy a tuda-mány zászlóját olyan magasra kell emel-nünk, hogy azt határainkon túl is meg-lássák, és megadhassák neki az illő tisz-teletet.”*

A nemzetközi láthatóság és elismert-ség mellett azonban nagyon fontos az igényes tudományos ismeretterjesztés, illetve a tudomány népszerűsítése is. (Figyelem, tanulandó!) Hogy a tudós – legyen bármilyen ismert és elismert is világszerte – vegye a fáradságot, és köz-vetítse véleményét, tudását, mondandó-ját a szakterületét gyakorlatban mű-velők felé is. Még akkor is, ha ez a kutató „tudománymetriai pedigrijét” kevésbé fényezi. Merthogy a dolgok – különösen igaz ez az erdőgazdálkodás vonatkozá-sában – mégiscsak a „tő mellett” dőlnek el. Erre vonatkozóan itt egy idézet ma-gától az ünnepelettől: *„A társadalomban tapasztalható elbizonytalanodás és a tudomány tekintélyvesztése miatt a minőségi, tudományos népszerűsítő publikálás századunkban a tudomá-nyos munkával egyenértékű, ha nem a legfontosabb feladat kellene legyen, amely ellentételezheti az ellenőrizetlen közlésekre vagy érzelmekre építő kom-munikációt. A tudományos népszerűsít-és azonban hálátlan, alábecsült vállal-kozás, amely a tudományos teljesítmény értékelésében feltétlenül több figyelmet és elismerést kíván.”*

Az idézet forrása az a füzetke, amit Csaba kifejezetten erre az ünnepi alka-lomra állított össze (*Breviárium, 80 után – Gondolatforgácsok Mátyás Csabától*). A fentem kívül nagyon sok más, átgon-dolásra érdemes gondolatforgács is ol-vasható ebben a kis gyűjteményben. Egyébként az egészet átszövi a finom önirónia, ami szerintem szintén kiemel-ten fontos tantárgy az „Élet” elnevezésű tanfolyamon... Elektronikus verziója le-tölthető, a cím alapján rákeresve, az *Or-szágos Erdészeti Egyesület honlapjának Egyesületi hírek* rovatából.

Mindezek mellett szintén nagyon je-lentős, ugyancsak eltanulandó példa az utánpótlásnevelés. Az általa vezetett in-tézetben folyamatosan „zsizsegtek” a doktoranduszok és a fiatal kutatók. Tíz, fokozatot szerzett PhD-se közül öten

ugyan – leginkább szándékuk ellenére – eltávolodtak a kutatói pályától, a többiek nemzetközileg is egyre inkább jegyzett kutatókká, oktatókká váltak. *Nem utolsósorban azért, mert mentoruk ehhez példát, mércét mutatott nekik.*

Szóval ezeket – de még meglehetősen sok más dolgot is – kellene eltanulnunk tőled! Végezetül – mintegy viszonzásul az általad felvázolt jónéhány követendő példáért – én is javasolnék egyet neked. Ez pedig nem más, mint egykori osztályvezetőd, mentorod és atyai barátod (akinek saját bevallásod szerint is nagyon sokat köszönhetsz), Szőnyi László.

A magam és mindannyiunk nevében kívánom, hogy *még 96 éves korodban is* ugyanolyan fizikai és szellemi állapotban legyél, mint Laci bácsi, amikor 2017 májusában – többek között veled együtt – meglátogatta az általa kezdeményezett nyírjesi IUFRO lucfenyő szarmazási kísérletet.

Dr. Csóka György (SoE ERTI)

3. kép. Látogatás a nyírjesi luc szarmazási kísérletben (2017. május 18.). Középen Ujváriné Jármai Éva, az ERTI Nemesítési Osztályának egykori osztályvezetője. Jobbra a követendő példa – a 96 éves korában is kiváló szellemi és fizikai állapotnak örvendő Szőnyi László, Mátvás Csaba egykori osztályvezetője, mentora és atyai jóbarátja (Fotó: Csóka György)

MTA-PAB kihelyezett ülés Gemencen

A Gemenc Zrt. Tolnai Csemetekertjében 2023 augusztusában tartott kihelyezett ülést az MTA-PAB Agrártudományok Szakbizottságának Erdészeti és Vadgazdálkodási Munkabizottsága. A kihelyezett ülésen szakmai továbbképzés keretében ismerkedtek meg a meghívottak a Gemenc Zrt. 25 éves fekete nyár génmegőrzési tevékenységével.

Szénási Miklós munkabizottsági titkár megnyitóját követően a fekete nyár génmegőrzés kezdeteiről dr. Bach István, az erdészeti szaporítóanyag-felügyelet nyugalmazott vezetőjének visszaemlékezése hangzott el, melyet Fodermayer Vilmos, vezérigazgató-helyettes érzelmes beszámolója követett a génmegőrzés tapasztalatairól.

Ezt követően Molnár György, az erdészeti szaporítóanyag-felügyelet jelenlegi vezetője tartott beszámolót a támogatott fekete nyár génmegőrzés ellenőrzési tapasztalatairól a Széchenyi 2020 programban, majd Lajtos János, erdőgazdálkodási és természetvédelmi osztályvezető beszélt a Gemenc Zrt. fejlesztési terveiről a témában.

A rendezvényt megtisztelte jelenlétével és hozzászólásaival Bényi Sándor nyugalmazott kerületvezető erdész, aki állhatatos munkájával megteremtette a

faj génmegőrzésének alapjait a Gemenc Zrt.-nél, valamint Klézli József aktív kerületvezető erdész, aki a kezdetektől a közelmúltig többedmagával őrködött a sikeres működtetés felett.

A Tolnai Csemetekertben rövid séta során Túri István erdészvezető bemutatta az első anyatelepet, a fekete nyár faalakú gyűjteményt, valamint az idei évi gyökeresdugvány-termelést. Ezt követően terepjárókkal az erdőben folytatódott a génmegőrzés helyi tapasztalatainak megismerése az első visszaültetési helyszíneken.

A rendezvény végén Ripszám István, a munkabizottság elnöke és Cson-

ka Tibor, a Gemenc Zrt. vezérigazgatója köszöntötte a kihelyezett ülés résztvevőit Keselyűsben, ahol tartalmas szakmai beszélgetéssel és vendéglátással zárult az esemény.

Reméljük, hogy társerdőgazdaságoztól és nemzeti parkoktól érkezett vendégeink hasznos tapasztalatokkal gazdagodtak a nap során. Mi örök hálával tartozunk nekik, hogy kiváló időjárást hoztak az egész napra.

Lajtos János

erdőgazdálkodási és természetvédelmi osztályvezető Gemenc Zrt.

